

אדריכלות עכשווית - חזרה לפשיזם, מאת נילי פורטוגלי ||

מאמרי דעה

[מאמרי דעה - יום שישי 02 מאי 2003 ארכיוב](#)

דרך ותפיסת העולם המונחים ביסוד הארכיטקטורה המשויכת לזרם 'המודרני' ו'הפוסטמודרני', הם ביטוי מובהק לשבירת הקשר שבין האדם לסביבתו. תחושת חוסר הסדר האורגני, האגרסיה והניכור הקיים בסביבה הפיסית היא המאפיינת את האדריכלות ב-50 השנים האחרונות. אך עם זאת, הכוח הטמון ברעיונות הזרם הקרוי 'מודרני' ו'פוסט-מודרני' הוא כה חזק, עד שרבים פוחדים להודות שאין הם אוהבים את מה שקורה שמא ייראו כנמצאים מחוץ לאופנה

היכוח בין תפיסת העולם שהביאה לאדריכלות ה'מודרנית' ובין זו שאני מציגה כאן, זו שהביאה לאדריכלות האורגנית, הוא למעשה ויכוח עתיק יומין בין שתי מערכות סדר שונות. הסדר המאכניסטי-פרגמנטרי, השניה - הסדר ההוליסטי-אורגני

הגישה המכאניסטית, הדומיננטית בחשיבה המערבית בכלל, זו העומדת מאחורי האדריכלות המודרנית, מפרידה בין מרכיבי הסביבה ויוצרת מקום בעל סדר מכאני, שבו כל חלק בסביבה חי בנפרד. בתחום החברתי בא הדבא לידי ביטוי בניכור ההולך וגובר במערכת היחסים האנושיים, כשהסביבה הפיסית היא ביטוי מובהק לאותו ניכור. התוצאה: בניינים שאינם שייכים לסביבה, בניינים שהאדם החי בתוכם אינו מרגיש קשר עמוק אליהם. זו הסביבה המנוכרת השוררת בכל שכונות המגורים. החדשות שניבנו בארץ ובעולם. ובבנייני הציבור שהמבנה המונומנטלי והאגרסיבי שלהם הפר את ההרמוניה שבסביבה הסדר הבונה סביבה מסוג זה הוא פרי חונו הפרטי מושגי של המתכנן ואינו קשור בשום דרך שהיא למציאות של המקום. הסדר הוא כפייתי, לא אנושי ומכאן פשיסטי במהותו. הרגשתו של האדם בסביבה אינה עוד קריטריון מרכזי לתכנון

האדריכלות העכשווית היא מושגית משום ששאלה צורות ממצבים אחרים. צורות אלו בקונטקסט שונה איבדו את תוכן והמבנה החדש שנוצר אינו עוד פרי הרמוניה, של צורה ותוכן. האדריכלות העכשווית אינה אנושית משום שהקשר המוצהר שנוצר בין הבניין והמשתמש בו הוא קשר שכלתני ונטול כל בסיס רגשי. שהייה כשכונה חדשה או במבנה ציבור אינה עוד חוויה רוחנית, חוויה הנותנת את המשמעות האמיתית לקשר שבין אדם למקום

פיטר אייזמן האדריכל הפוסט מודרני הנודע, אמר שלגביו בניין טוב הוא זה המרומם אותו מבחינה שכלתנית ואכן, זהו אותו קשר [חוסר קשר] הקיים בין הצופה ובין האמנות המושגית בכלל. אין ספק שאותם בנייני שיש הסכמה לגבי הערך הרוחני-נצחי שלהם הם אלה המביאים אותנו למגע עם עולם הרגשות. המקומות שאנחנו באמת אוהבים הם אותם מקומות שיש להם את הכוח לחשוף בנו את עולם הרגש. האדריכלות העכשווית היא פשיסטית. משום שהיא יוצרת סביבה בעלת מורפולוגיה נוקשה המשתלטת עלינו בכפייה: העניין המרכזי ביצירת הבניין או המקום אינו האנשים שישתמשו בו אלא שאיפותיו האגוצנטריות של היוצר

הגישה ההוליסטי-אורגנית לעומת זאת, כפי שהיא מיוצגת כיום בתחום האדריכלות ע'י כריסטופר אלכסנדר. ראש 'המרכז למבנה סביבתי' בברקלי שבקליפורניה, רואה את הסביבה הפיסית-חברתית כמערכת כשלם שקיומו מותנה ביחסי גומלין כותב אלכסנדר ישנה דרך אחת לבניה 'THE WAY OF BUILDING TIMELESS' הדוקים בין מרכיביו. בהקדמה לספרו שהיא מעבר לזמן וקיימת מזה אלפי שנים. אותם בתים נפלאים מהעבר, נוצרו בידי אנשים שהיו קרובים לטבורה של דרך זו. אותם אנשים ששאבו את 'הסדר' שבעולם מהמות הפנימית שלהם שהיא מעבר לזמן. דרך זו תוביל את כל המחפש אותה, ליצירת בניינים בעלי אותה איכות אוניברסלית הקיימת בעצים, בגבעות וברחובות של ערים עתיקות. זאת - באמצעים 'מתוחכמים חדשים יותר מאלה הקיימים ב-50 השנים האחרונות באדריכלות המודרנית

הדעה הרווחת כיום היא שיופי, נוחות והרמוניה הם מושגים סובייקטיביים ולכן יש לפסול על הסף כל אפשרות לדיון קולקטיבי. 'שיעסוק בשאלה 'מהי ארכיטקטורה יפה הנחת היסוד המובאת כאן היא כי אותם מקומות בעלי סדר אורגני שלכאורה נראים כלא מתוכננים וחסרי סדר הם ביטוי מובהק לסדר במישור העמוק יותר, המבוסס וקשור לחוקים ועובדות שקבעו מאז ומעולם מה מקנה למקום את איכותו ויופיו. מדובר

באותו סדר טבעי העומד מאחורי מבנה העולם הפיסי בכלל והמושגת על חוקי יסוד אוניברסליים אשר יוצרים, בסופו של דבר, את התחושה הטובה בשהייה במקום. האדריכלות העכשווית התכחשה בידועין לאותם חוקי יסוד והביאה ליצירת סביבה פשטנית בצורתה ודלה באיכותה.

לסיום אומר כי אותו דיון הקיים כיום לגבי שיפוט אומנותי בכלל [עדי צמח, מוקד וכו'] ושאותו מקיים כריסטופר אלכסנדר בתחום האדריכלות בפרט, הוא תחילת הדרך שאולי בסופה תחזיר לנו את אותן איכויות שהיו קיימות בבניינים שהם ראי אמיתי לעולם הפנימי שלנו כבני אדם. אלו הן איכויות שהן מעבר לזמן וכשם שהיו קיימות בעבר כך הן יכולות להתקיים גם היום. בארכיטקטורה עכשווית ובטכנולוגיה חדשה

כתבה: נילי פורטוגלי

הכותבת היא אדריכלית ומרצה באקדמיה לאומנות ועיצוב בצלאל המחלקה לאדריכלות